

Efectul de domino

(eseuri)

EDITURA
UNIVERSITĂȚII
TRANSILVANIA
DIN BRAȘOV

2020

Respect pentru oameni și cărți

Adrian Munteanu: 7	5
Alexandru Musina, un coleg desăvârșit	6
Am doruri prea adânci	7
Am pus boneta frigiană pe bătrânul dicționar	9
Andrei Bodiu, omul care nu spunea niciodată nu	11
Capul cu păsări	13
Cartea ca facere și salvare	15
Câtă dragoste, atâta ființă	17
Câțiva pumni de cuvinte	19
Claudiu Mitan	20
Cornel Merlău	21
Daniel Pișcu: Piața Sfatului	22
Et in America ego!	23
Eu nu ascult de nimeni!	25
Eugen Axinte: Autopsierea labirintului	27
Ființa poetului, poetul Ființei	29
Florin Iaru: Fraier de București	31
Frații Acterian	33
Gheorghe Crăciun	35
Graeci dicunt Homerum caecum fuisse	36
Habent sua fata libelli	37
Implant de tăcere	38
Ioan Gliga	39
Îi spuneam Doamna	41
La mine-n valiză	43
Liliana Ursu: Loc ferit	45
Lumea de dincolo	47
Melancolii de fost student	48
Murga pământului	49
O cale, un adevăr, o viață	51
O dimineată pe patinoar	53
Oglinzi poetice	55
Opera ca proiect	57
Preot Ioan Comșulea (1933-2020)	59
Profil de autoare: Carmen Gheorghe	61
Profil de autoare: Corina Ligia Pătrașcu	63
Profil de autoare: Corina Silvia Micu	65
Alexandru Mușina: Regele dimineții	67
România, vagon de dormit	69
Să nu vezi Napoli!	70

Sentiment vs. rațiune	71
Sergiu Vâlcu: Evanghelia după maghizi	73
Singurătatea lui Vlad Țepeș	75
Synkronos	77
Știința secretă a Anticarului	79
Tragicul joc al memoriei	81
Ultimul imperiu	83
Un exercițiu impus de reculegere	85
Viața este mereu dincolo de orice rațiune	89

Pe când se îngemănau brumar cu undrea, adică la sfârșitul lui noiembrie trecut, nimeni - nici măcar actorul Mihai Bica, îngrozitor de răcit, dar, ca de obicei, ireproșabil - nu bănuia ce iarnă stătea să vină. Se lansa, la „Baiulescu”, volumul ”7” de Adrian Munteanu, adică al șaptelea volum de sonete dintr-un ciclu întins pe șapte ani. Caz unic în literatura română și universală, remarca la lansare Daniel Drăgan, insistând nu doar asupra sintagmei „autor consacrat”, cât mai ales asupra faptului că Adrian Munteanu are deja ceea ce numim *operă*; cu toată greutatea care decurge de aici.

Tematic distincte și totuși unitare ca voce, cele șapte volume au fost doct și concludiv puse în lumină de criticul Aurel Ion Brumar. Excelent fundalul de muzică acustică (Silvan Stâncel și Ovidiu Scridon), ca și recitalul Mihai Bica. Neprevăzută, dar nu obligatoriu inoportună, intervenția lui George Pușcariu.

La final, odată cu enunțul-anunț că în viitor se va îndrepta către alte genuri (7 marcând astfel finalul carierei de sonetist), Adrian Munteanu recită, mai corect spus, interpretează scenic fragmentul propriu, *Vorbe*. Impecabil. Astfel încât alte „vorbe” ar fi de prisos.

Și lume, domnule, lume de-ți venea amețeală, nu altceva...

Era, cred, 3 septembrie 1995, prima mea zi de lucru la Universitate (O tempora !...!). Lucram cu Andrei Bodi, într-o voinție adolescentină - deh, nu exista presiunea dead-line-urilor, a must-urilor și a know-how-ului de azi - la orar, desfășurat sub forma unui cearșaf de hârtie împănate cu un fel de stegulețe care figurau ordinea, schimbătoare, de bătaie.

Un Austerlitz didactic, ce mai !

Către sfârșitul programului intră în încăperea un bărbat spre 50 de ani, mobil, degajat, "bien dans sa peau" cum s-ar zice, și cu o privire de un fel nemaîntâlnit de mine până atunci. Avea, de fapt, un zâmbet interior, ușor sceptic, care se răsfrângea în ochi și în toate gesturile.

A fost începutul unei prietenii (a lui pentru mine, n-aș fi îndrăznit vreodată s-o gândesc în sens invers) care nu s-a dezmințit niciodată. Era Alexandru Mușina. În paradigma optzecistă, poetul, profesorul și teoreticianul cu acest nume este piesa sine qua non. Oricare din autorii sus-numitului grup este necesar și important, dar el este indispensabil. Îmi permit chiar să afirm, nu că Andrei Bodi sau Caius Dobrescu nu ar fi existat fără el (departe de mine gândul acesta!), ci că direcția evolutivă a poeziei române contemporane ar fi fost alta în absența lui. De la „Budila-expres“ la „Paradigma poeziei moderne“, toate textele semnate Alexandru Mușina o confirmă. În cazul lui, expresia condescendentă „mai doarme și bunul Homer câteodata" nu se aplică.

Era un coleg desăvârșit, fără să fie comod. Știa să-ți insuflă încredere în tine, te obliga să-ți fixezi ținte înalte, pentru că gândea de fapt la un nivel foarte înalt și global. Avea ceea ce se numește viziune. A se vedea cursurile de scriere creatoare ale facultății (Alexandru Mușina a inițiat în mediul universitar românesc conceptul de creative writing) sau parcursul editurii Aula Magna, una dintre cele mai inovative și eficiente edituri didactice - și nu numai - de la noi; și nu o spun de pe poziția unuia căruia i s-au publicat două titluri sub sigla acesteia.

Nu m-ar deranja deloc să fiu taxat de subiectivism pentru rândurile de mai sus. Alexandru Mușina a avut un rol determinant și în evoluția mea intelectuală, atâta câtă a fost.

Am înțeles altfel prietenia, datorită lui. Iar asta nu se poate uita.

Soluția problemei schimbă natura problemei, dacă e să-i dăm dreptate lui Murphy.

O astfel de problemă (rusească, am putea spune, dacă ne referim la ceea ce gânditorii numesc, de pildă, "întrebare rusească", adică profundă, abisală) este că nu se poate *argumenta* (subliniez verbul) nici pentru, nici contra existenței lui Dumnezeu.

Și totuși, El poate fi circumscris, altfel decât printr-o teologie apofatică sau catafatică, anume prin adevărul poetic. "Funcția poetică paradigmatică sintetizată" (cf. Roman Jakobson), iar poetul operează un transfer între *mythos* și *logos*, el transpune în limbaj articulat mesajul ermetic al unui *daimon* divin (fie el și muză).

Făcând aceasta, poetul are acces la o infra (sau supra) realitate, o altă lume, cu alte continente și legi, o lume mai frumoasă și mai adevărată, "un joc secund, mai pur", cum bine observa Ion Barbu.

E ceea ce ne oferă recentul volum al Corinei Ligia Pătrașcu *{Am doruri prea adânci*, București, Editura Astralis, 2018), o mai veche cunoștință pe a cărei evoluție poetică deja am pariat și care nu dezamăgește, în ciuda inegalităților (inevitabile, de altfel) expresive.

"Mă ascund de Dumnezeu nu sunt
 pregătită să coboare" (pag. 14)

E o ingenuitate a făpturii de carne, sânge și emoții, care evadează îndesând în buzunare, pe lângă alte nimicuri, "inima / în pungă, o bucată de pământ" (pag.15).

E însă posibilă evadarea? Greu de răspuns, filozofia nu a făcut-o până acum, cel puțin nu suficient de convingător. Și atunci ce rămâne? Iubirea (în toate nuanțele ei), dorurile (întotdeauna prea adânci), setea de soare, de lumină, de plenitudine.

Si, cel mai important, rămâne dialogul, posibila conviețuire cu îngerul păzitor ("cere-i lui Dumnezeu / să mă ierte, acoperă-mă / când sunt vrednică / de milă, dă-mi aripi / du-mă la cer (de tot) / în frumusețea lui, / leagănă-mă pe curcubeu / știi cât îmi place..."-pag.25), pendularea între *aici* și *acolo* , între lut și stele.

Eterna condiție umană (și asta dă de fapt valoare poeziei) a celui care, chiar în abis de-ar cădea, rămâne totuși om, *anthropos*, adică ființă orientată cu privirea în sus, spre aștri și mai sus încă, spre Creatorul lor și al lui.

O poveste tragică, mereu actuală, spusă în cuvinte simple, cu atât mai convingătoare.

Și să vrea, Corina Ligia Pătrașcu nu poate fi altceva decât poetă. E identitatea ei cea mai adâncă.

Atunci când, în 1864, afirma hotărât că „i-am spus porcului pe nume”, Victor Hugo câștigase de mult bătălia romantică, vizată fiind și *Hernani* (cu amuzanta sa poveste din jurnalul lui Adèle Hugo). Or, așa cum observă James Manchester, o incongruență persistă. Famosul vers „Am pus boneta frigiană pe bătrânul dicționar”, potrivit notației din partea de jos a ”Răspunsului la un act de acuzare” (Contemplări, I, 7), este datat ianuarie 1834, adică cu douăzeci de ani mai înainte .

Oricum am lua-o, faptul are însemnătate doar pentru istoria literaturii. Cert este că revoluția limbajului poetic este dusă la bun sfârșit cu un beneficiu literar de nebănuit pentru un Rimbaud, Lautréamont sau suprarealiști.

„A ridica noi bariere în calea Neologismului”, astfel pare să fi fost proiectul adepților clasicismului, într-o perioadă (în preajma celor Trei Glorioase) în care faima lui Corneille apunea fără dubiu. Revoluția nu a făcut decât să ajungă în străfundurile ideilor societății franceze, ea a răsturnat raporturile acesteia cu limba.

Dacă nu se abandonează deodată clasicul alexandrin, se abandonează în schimb întreaga harababură perimată a unui repertoriu ieșit din uz. ”Doar nobilii sau semizeii pot avea sentimente exprimate nobil” ?! Mai sunt pe lume Quasimodo și Jean Valjean. Secolul al XIX-lea este secolul popoarelor, deci al poporului francez. Or, prețioasele ridicole nu îi mai aparțin (dacă vreodată i-au aparținut). Este vorba despre zeflemeaua golanilor la adresa Academiei și a oamenilor de rând împotriva cartierului Saint-Germain.

Desigur, înaintarea este dificilă și sinuoasă, dar se trece în mod treptat (mai ales la nivel poetic) de la simbol la denotație, de la alegorie la comparația propriu-zisă. ”Acest secol avea doi ani” - iată actul nașterii literare a unui *inventor* în sensul cel mai literal al cuvântului (mai exact, în sensul dat de Leonardo da Vinci), fie că ne referim la poeziile sale, la teatru sau la romane. Victor Hugo nu numai că reformează paradigma poetică a epocii sale (lunga-i existență, puțin întâlnită în secolul al XIX-lea, îi permite, de altfel, aceasta), dar și contribuie în mod plener la metamorfoza categoriilor estetice. Este primul care a accentuat valoarea unor concepte până atunci neapreciate: sublimul și grotescul, poezia argoului, limba poporului.

Miza este lexicală, lupta se poartă mai ales la nivelul vocabularului, dar nu numai. Putem vorbi la Hugo, fără ezitare, de o adevărată mutație intra-lingvistică,

întrucât schimbarea pe care o produce este de natură poetică și lingvistică în același timp, vizând dintr-o dată referința și semnul, conținutul și expresia. Există un dialogism activ al lui Victor Hugo, dat fiind că limba (franceza mai mult decât altele) reprezintă un spațiu al libertății absolute, așa spune, atât de dragă acestui geniu revoluționar.

Adeseori, i s-a reproșat pe drept un orgoliu imens, ba chiar patologic. Fapt este că Victor Hugo s-a crezut (și a dovedit că este) un profet, un lampadofor, un vizionar. Pentru el, poezia nu este doar o artă, ci „un mijloc de cunoaștere, o cale de acces la misterele lumii”. Este o poezie în actu, pragmatică *avant la lettre*, o traducere a lui „a spune” în „a face”.

În ceea ce privește Revoluția, „ea este proza, ea este versul, ea este drama. Ea strigă, ea cântă, ea învață, ea râde.” Romantismul fusese acuzat că a introdus liberalismul în literatură. Victor Hugo clarifică niște aspecte, precizând că școala romantică „nu este o ridicare în masă, ci o elaborare radicală.”

„Război retoricii și pace sintaxei”, crezul poetic al lui Hugo, conferă un nou elan limbii franceze, o modernizează și o modulează, justificând cuvântul lui Vauvenargues din secolul al XVIII-lea: „Ceea ce nu este clar nu este franțuzesc”. Faptul că aceasta s-a realizat prin pana unui mare scriitor poate părea aleatoriu, în ultimă instanță.

Uneori prolixă, imensa creație a lui Hugo pare vetustă în ochii noștri postmoderni. Însă poezia, așa cum o avem astăzi, nu ar fi existat fără acest poet al poporului.

„Victor Hugo, din păcate!” ? Nu: Victor Hugo, din fericire.

Andrei Bodiu, omul care nu spunea niciodată nu

Nu credeam, în legătură cu Andrei, că voi ajunge să conjug auxiliarul „a fi“ la trecut. Asta poate fiindcă Dumnezeu ne-a creat cu suflet nemuritor; moartea e un accident, o anomalie, noi suntem făcuți pentru viață. Iar Andrei Bodiu re-și inspira viața prin toți porii ființei sale.

L-am cunoscut în prima mea zi de lucru la - pe atunci - Facultatea de Științe a Universității „Transilvania“, în septembrie 1995. Aveam un respect vecin cu teama față de cariera academică și mi-a luat un timp pînă să renunț la pluralul de politețe.

Mi-e foarte greu să spun ce sau cum era Andrei Bodiu. Poate ar fi mai nimerit să spun ce nu era.

Nu era răutăcios. Nu era indiferent. Nu era cabotin. Privea uneori realitatea cu ochi obosiți (îmi vine în minte splendidul său poem cu vecinul care găurește pereții cu bormașina), dar niciodată cu resentiment sau țăfnă.

Dacă astăzi Facultatea de Litere din Brașov este în top (și nu fac pledoarie pro domo), cu toate nivelele de studiu (licență, masterat, doctorat) acreditate, cu activități culturale (Bienala europeană și Maratonul de poezie, Colocviul Național de Literatură Română Contemporană), cu secții (studii americane, limba și literatura chineză) și institute (Confucius) pentru care ne invidiază nu doar colegii din centrele consacrate, meritul e în primul rând al lui. Nu a trâmbițat-o niciodată, dar ajungea uneori la facultate înaintea femeilor de serviciu, iar seara la nouă, chiar zece puteai vedea lumina încă aprinsă în biroul lui.

A fost un „îndărătnic“, cu o putere de muncă și o tenacitate pe care eu nu leam mai întâlnit decât în literatură, la un Balzac de pildă. Nu se grăbea niciodată și ducea toate lucrurile pînă la capăt.

Cele cinci volume de poezii, studiile critice, romanul „Bulevardul Eroilor“ și incomparabila lui vocație de profesor mă fac să cred, vorba lui Voltaire, că dacă Andrei Bodiu nu exista el ar fi trebuit inventat.

Amintirile cu el sunt multe și - acum - dureroase, iar durerea pare să crească în intensitate odată cu anii. Mi se pare că îl văd uneori ieșind pe poarta Rectoratului, cu rucsacul în spate și zâmbind.

Andrei zâmbea. Și nu spunea niciodată nu.

Nu-i așa, Andrei?